

ANALIZA ZAKOŃCZONEJ OPERACJI PANDORA III (22-31.10.2018): DZIAŁANIA W RAMACH MIĘDZYNARODOWEJ OPERACJI PANDORA III ADAM GRAJEWSKI

W europejskiej operacji pod kryptonimem PANDORA III zainicjowanej przez Interpol i Europol wzięły udział 22 państwa: Belgia, Bułgaria, Bośnia i Hercegowina, Cypr, Czechy, Dania, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Łotwa, Malta, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Serbia, Słowacja, Szwecja, Szwajcaria, Włochy, USA oraz Światowa Organizacja Celna (WCO). Operacja była wymierzona w zwalczanie kradzieży i nielegalny handel dobrami kultury, w tym szczególnie w nielegalny obrót zabytkami w Internecie.

Operacja koncentrowała się na ujawnianiu przypadków grabieży dziedzictwa kulturowego na obszarach lądowych i podwodnych, nielegalnego obrotu dobrami kultury oraz kradzieży zabytków. Jej celem było także zgromadzenie informacji na temat osób lub grup przestępczych dokonujących nielegalnych eksploracji stanowisk archeologicznych oraz poświęcona była szeroko pojętym przestępstwom przeciwko dobrom kultury. Operacja PANDORA III została przeprowadzona w dniach 22-31 października 2018 r., przy czym wstępna faza przygotowująca działania rozpoczęła się od 20 września i trwała do 21 października 2018 roku. W wyniku tej operacji na terenie naszego kraju zatrzymano 11 osób związanych z nielegalnym obrotem dobrami kultury. Na podstawie zgromadzonych materiałów wszczęto 26 nowych postępowań. Łącznie zabezpieczono około 2614 przedmiotów stanowiących dobra kultury, z których blisko połowa stanowiła zabytki archeologiczne. Ponadto w ramach operacji skontrolowano łącznie 36 644 osoby oraz 34 569 obiektów, w tym 30 356 pojazdów. Większość działań Policja przeprowadziła we współpracy z różnymi służbami i instytucjami, m.in.: Krajową Administracją Skarbową, Strażą Graniczną, Wojewódzkimi Urzędami Ochrony Zabytków, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowym Instytutem Dziedzictwa, Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów oraz Konferencją Episkopatu Polski.

W świetle obowiązujących przepisów bezprawne wejście w posiadanie zabytku uzyskanego w wyniku nielegalnie prowadzonych poszukiwań jest przestępstwem kradzieży z art. 278 kodeksu karnego lub przywłaszczenia z art. 284 k.k. na szkodę Skarbu Państwa, co wynika z art. 35 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub treści art. 189 kodeksu cywilnego. Należy wspomnieć,

że nielegalne poszukiwania zabytków na stanowiskach archeologicznych i miejscach o znaczeniu historycznym mogą doprowadzać do trwałego niszczenia lub uszkodzenia zabytku, co w tym wypadku stanowi przestępstwo z art. 108 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Niszczenie zabytku, z czym mamy do czynienia w tego typu sprawach, ma również miejsce w związku z niewłaściwym zabezpieczeniem, konserwacją lub brakiem konserwacji wykopanego zabytku ruchomego. Z zastrzeżeniem sankcji karnej mamy do czynienia w przypadku zabytku stanowiącego dobro o szczególnym znaczeniu dla kultury, o którym mowa jest w art. 294 par. 2 k.k. Poszukiwanie zabytków bez wymaganego przez ustawę pozwolenia jest przestępstwem z art. 109c u.o.o.z. Posiadanie istotnych elementów broni i amunicji, również zabytkowej, jest przestępstwem z art. 263 k.k. lub w wypadku posiadania niebezpiecznych urządzeń wybuchowych, w postaci pocisków i granatów, przestępstwem z art. 171 k.k. Ponadto oferowanie do sprzedaży przedmiotu należącego do Skarbu Państwa jest przestępstwem paserstwa z art. 291 k.k., co wynika z art. 35 u.o.o.z. lub z art. 189 k.c. Należy również wspomnieć, że nielegalne poszukiwania zabytków i ich obrót handlowy narusza postanowienia Europejskiej Konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego sporządzonej w La Valetta w 1992 roku (Dz. U. 96.120.564).

Działania polskiej Policji w ramach Międzynarodowej Operacji PANDORA III

Operacja koordynowana była przez nieetatowych krajowych koordynatorów ds. zabytków umiejscowionych w strukturze Wydziału Kryminalnego Biura Kryminalnego KGP. Do działań w operacji PANDORA III włączyli się nieetatowi koordynatorzy zajmujący się problematyką zwalczania przestępczości przeciwko dziedzictwu narodowemu umocowani w strukturach Wydziałów Kryminalnych komend wojewódzkich/Komendzie Stołecznej Policji oraz w Centralnym Biurze Śledczym Policji. Ponadto udział wzięli wyznaczeni funkcjonariusze Biura do Walki z Cyberprzestępczością KGP oraz Wydziału do Walki z Cyberprzestępczością KWP w Bydgoszczy. Przygotowanie i realizacja operacji wewnątrz Policji polegała w szczególności na wzajemnej wymianie informacji oraz analizowaniu aktualnej sytuacji w tej dziedzinie, w tym również pomocy prawnej i wsparciu merytorycznym. Współpraca dotyczyła nie tylko działań obejmujących sprawy krajowe, ale także międzynarodowe. W trakcie operacji przedstawiciele z Wydziału Kryminalnego Biura Kryminalnego KGP oraz Wydziału do Walki z Cyberprzestępczością KWP w Bydgoszczy wzięli udział w „cyberpatrowaniu” i wymianie informacji w stworzonym na potrzeby międzynarodowych działań centrum operacyjnym na terenie

Holandii. Duże znacznie miało wcześniejsze podnoszenie kwalifikacji zawodowych policjantów zajmujących się przedmiotową problematyką realizowane poprzez organizowanie szkoleń, uczestnictwo w sympozjach oraz konferencjach.

Polska Policja aktywnie uczestniczyła w operacji PANDORA III, za której przygotowanie i realizację odpowiedzialne było Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji, w którym funkcjonuje punkt kontaktowy nieformalnej Sieci ds. Przestępczości przeciwko Dobrom Kultury EU CULTNET. Działania realizowane były w ścisłej współpracy z komendami wojewódzkimi i Komendą Stołeczną Policji oraz Koordynatorem ds. zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom w CBŚP. W porównaniu z zeszłorocznymi wynikami operacji PANDORA II znacznie podniosła się skuteczność, co przełożyło się na odzyskanie dużo większej liczby skradzionych zabytków. Należy wskazać, iż w 2016 r. w operacji PANDORA I wszczęto osiem postępowań, z czego sześć przez funkcjonariuszy z województwa łódzkiego, jedno w województwie kujawsko-pomorskim i jedno w województwie wielkopolskim. Podczas operacji PANDORA II w 2017 r. wszczęto 24 postępowania, w tym funkcjonariusze Policji wykonali czynności w 22 sprawach. Podczas tegorocznej operacji PANDORA III w 2018 r. wszczęto 26 postępowań, w tym funkcjonariusze Policji wykonali czynności w 24 sprawach, Centralne Biuro Śledcze Policji w jednej, natomiast Krajowa Administracja Skarbowa prowadziła jedno postępowanie. W trakcie toczących się spraw odzyskano dużą liczbę zabytków, a prowadzone ustalenia i dalsze czynności pozwolą na przedstawienie zarzutów sprawcom czynów zabronionych. Podczas prowadzonych postępowań odzyskano około 2614 przedmiotów, z czego większość stanowiła zabytki i cenne zabytki archeologiczne, które mogły zostać nielegalnie wykopane za pomocą detektorów metali. Oprócz kilku starodruków odzyskano również cenny zabytek malarstwa, skradziony w 2015 r. na terenie Szwecji.

Podczas całej operacji Wydział Kryminalny Biura Kryminalnego KGP zapewniał wsparcie operacyjne i analityczne wszystkim uczestniczącym w działaniach w zakresie weryfikacji proveniencji kwestionowanych w trakcie prowadzonych kontroli i sprawdzeń dóbr kultury. W niektórych jednostkach zrealizowane sprawy były zapoczątkowane dzięki informacji przekazanej przez funkcjonariuszy WK BK KGP. Ponadto WK BK KGP był zaangażowany w bieżącą wymianę informacji pomiędzy wszystkimi uczestniczącymi w działaniach służbami, zapewniając ścisłą współpracę i komplementarne wsparcie działań Policji, co przyczyniło się do powodzenia przeprowadzonej operacji.

ADAM GRAJEWSKI

doktor nauk prawnych, archeolog, wykładowca na studiach podyplomowych Uniwersytetu Łódzkiego. Od lat również jako funkcjonariusz Policji (aktualnie Wydział Kryminalny Biuro Kryminalne Komenda Główna Policji) zajmuje się problematyką zagrożeń dla dziedzictwa narodowego od strony praktycznej i teoretycznej. Wyróżniony złotą odznaką „Za opiekę nad zabytkami” oraz dwukrotnie uhonorowany nagrodą Komendanta Głównego Policji. Autor wielu publikacji dotyczących zagadnień związanych z problematyką prawnokryminalistyczną ochrony dziedzictwa kultury. Swoje główne zainteresowania ukierunkował na problematykę przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom, ze szczególnym uwzględnieniem zabytków archeologicznych oraz na zastosowanie doświadczeń i metod archeologii w kryminalistyce, głównie skupiając się na metodach wykorzystywanych podczas poszukiwania i wydobywania zakopanych zwłok, badania i oględzin miejsc po wybuchu lub katastrofie oraz przeprowadzaniu ekshumacji.